

פנינים

ופרפראות נבחרים לפרשת השבוע "פרשת ויצא"

עורך: הרב יוסף ברגר

לתגובות והנצחות – לשיעורים והרצאות: pninim16@gmail.com 054 - 8455798 - ניתן לקבל את העלון במייל.

ויחלום והנה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלוקים עולים ויורדים בה, והנה ה' נצב עליו ויאמר וכו'
רבינו "ה"אור החיים" חק' זי"ע דייק מהכתוב ג' פעמים "והנה", שאין זה היה חלום בעלמא שיש בו לפעמים דמיונות, אלא ממש מראה נבואה אמיתית שנראית לעין בבחינת "והנה היא לפנינו", וזה לשונו חק':
"**ויחלום והנה וגו'**. מעם אומרו **והנה**. להיות שאין החלום מוחלט בבחינת הצדק כי חלומות שוא הם, גם שעל כל פנים יהיה בהם תכין כי הם במראה השעמום, לזה אמר והנה פ' כי הדברים בלא שעמום ודמיונות אלא כל דבר נגלה אצלו ומבואר כיום יאיר, ואין זה דומה לשאר החלומות שרואה דבר ואינו מחליט בראייתו מה שהוא רואה, ולזה תמצא שדקדק לומר בכל פרט ופרט מהנגלה אליו בחלום והנה, גבי ראית הסולם אמר **והנה** סולם, גבי ראית המלאכים אמר **והנה** מלאכי וגו', גבי גילוי שכינה אמר **והנה** ה', הכוונה בזה כי היתה נבואה ממש".

אמר הכותב: היוצא לנו מדברי ה"אור החיים" חק' הנ"ל, שהמילה "והנה" מראה לנו שהדברים נראים ממש במציאות לעין. חשבתי א"כ לדייק, בפסוק שאומר לנו **אדונינו דוד מלך ישראל** (תהלים לג, יח) "**הנה** עין ה' אל יראיו למיחלים לחסדו", דגם שם מתכוין דוד המלך להודיענו, עד כמה הדברים ממש נראים לעין ואמיתיים ללא שום ספק, שהקב"ה משגיח על יראיו על אלו שמצפים ובטוחים אך ורק לחסדו, בכדי להצילם ממות ולחיותם ברעב ולהביא להם את כל מחסרם, וזה דבר מוחשי ואמיתי בבחינת "**הנה** עין ה' אל יראיו".
וכך גם **הנביא האחרון מלאכי** בהתימת הנבואה לדור האחרון: "**הנה** אנכי שולח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום ה' הגדול והנורא והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם וכו'". דגם שם הנביא מנבא לנו בנבואה אלוקית, שלא נתייאש מעול הגלות שכל כך הרבה שנים עברו ועדיין לא נושענו, אלא נדע שיבוא יום ונראה זאת במציאות ובמוחש בבחינת "**הנה** אנכי שולח לכם את אליה הנביא". זה עומד להגיע ולהופיע במוחש ובמציאות, הכוונה לכך: הכשירו את הלבבות הרינו את עצמכם לביאת אליהו הנביא מבשר הגאולה שישב את לבבינו אל אבינו שבשמים...!

ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה (כה, ו)
הקשה רש"י: למה הזכיר יציאתו והרי היה מספיק אילו היה הפסוק אומר לך "וילך יעקב חרנה"? ותירץ: מגיד שיעצא צדיק מן המקום עושה רועש. בזמן שהצדיק בעיר, הוא הודה הוא זיוה הוא הדרה. יצא משם פנה הודה פנה זיוה פנה הדרה.

בספר "לקח טוב" מובא רמז נפלא שדברי רש"י רמוזים ע"פ גימטריא בעצם הפסוק באופן זה: "ויצא יעקב מבאר שבע", כלומר, כאשר מוציאים את "יעקב" (182) מ"באר שבע" (575), תהיה התוצאה: 393. וזהו הגימטריא של "פנה זיוה הודה והדרה" (393). ליכא מידי דלא רמיזא באורייתא...!

ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה (כה, ו)
לשם מה פירט הכתוב "וילך חרנה", היה לו לקצר ולכתוב "ויצא יעקב מבאר שבע לחרץ"? אלא ביאר זאת הגה"ק **רבי חיים מוולוז'ין זי"ע** וגילה כאן סוד נפלא! דהנה מצינו במדרש שברכה רבקה את יעקב טרם צאתו בפסוק "כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכך". ומדוע ברכתו דווקא במקרא זה ולא בלשון אחר מן הכתובים? (כגון "אז תלך לבטח דרכך", משלי ג'), אלא החסבר הוא: דכל צדיק היוצא לדרך יש לו שם קדוש המלווה אותו, והוא השם "יחיד". צא וראה שאותיות הללו הן הן סופי התיבות של "כי מלאכיו יצוה לך", וברכתו אמו שיוכה לליווי השם ההוא. וממורו ורבו הגרי"א **מוילנא זי"ע** הביא,

ויפגע במקום וילן שם וכו' (כה, יא)

מסביר רש"י: ורבותינו פירשו, "ויפגע" לשון תפילה, שיעקב תיקן שם תפילת ערבית, ואמנם שינה הכתוב ולא כתוב "ויתפלל" במקום, אלא "ויפגע" במקום, ללמדך דבר נוסף, שקפצה לו הארץ.

אמר הכותב: חשבתי עוד להסביר, מדוע כתבה התורה על תפילתו של יעקב: "ויפגע במקום" ולא "ויתפלל יעקב". וזאת על פי היסוד הנפלא בתפילה שלימדנו הר"ק **רבי נחמן מברסלב זי"ע**, שכתב, דהנה הרבה פעמים אדם מתפלל, על דבר מסוים, מחכה ומצפה לישועה, בממון, או בכל דבר שהוא, אך הישועה מתבוסשת מלכוד, ואף אם לבסוף מגיעה הישועה, היא מגיעה שלא בזמנה, וכלשוננו: לאחר שנה שנתיים או שלוש...

מה יעשה האדם בכדי שישועתו תגיע משמים בזמנה, שהשפע ירד עליו משמים בדיוק בזמן שהוא נצרך לכך?
הסביר הר"ק **רבי נחמן מברסלב זי"ע** שהפתרון לכך, הוא תפילה וביטחון בצורת "ההסתכלות".

לדוגמא, כשאדם מסתכל מרחוק על שלט, והוא רוצה לקרוא מה כתוב על השלט, הוא צריך לצמצם את ראייתו אך ורק לכיוון השלט, בכדי שעיניו יוכלו לשדר את המילים שכתובות שם למוחו, ואז הוא מצליח לקרוא את המילים בסדרן. אך אם האדם לא יהיה ממוקד לכיוון אותו שלט, ובעת שירצה לקרוא את הדברים, עיניו ישוטטו לכל הצדדים, אז כמובן הוא לא יוכל להבין את מה שכתוב שם.

כך צריכה להיות "התפילה והבטחון" של יהודי בעת שנוקט לישועה מאת ה'. לקחת את כל מחשבותיו והרגשותיו למקום אחד – אל מלך מלכי המלכים, המשגיח על כל העולם ועל כל הבריה בכל רגע, להתפלל ולבטוח בו בצורה ממוקדת מבלי לפזול לצדדים, כלומר, שבעת שמתפלל, שלא יחשוב מחשבות אחרות איך להשיג את הישועה, אלא יתפלל מעומק ליבו בדביקות עצומה ואיתנה, ויבטח בה' בצורה חזקה, ובהבנה, שהישועה שהוא צריך, יכולה לבוא ממקום אחד – ממלך מלכי המלכים שהעושר והכבוד שלו והוא מושל בכל ובידו לגדל ולחזק לכל! ואז – כותב הר"ק מברסלב זי"ע – הוא מצליח להוריד את השפע מלמעלה בזמנה!

ועל פי זה הוא הסביר את דברי קדשו של **נעים זמירות ישראל משיח ה' אדונינו דוד המלך ע"ה** (תהילים קמה, טו): "עיני כל אליך ישרון ואתה נותן להם את אכלם בעייתו". כלומר, כשהאדם בוטח ומתפלל אל ה' בצורת ההסתכלות בעיניים, "עיני כל אליך ישרון", בצורה ממוקדת ובהבנה שהישועה יכולה לבוא אך ורק ממקום אחד מבלי לפזול לצדדים, אז מובטח לאדם "ואתה נותן להם את אכלם בעייתו" – שהקב"ה יביא לך את הישועה בעייתו בזמן שאתה נצרך לכך.

זהו יסוד גדול בתפילה, שצריכים לשננו ולעשותו שוב ושוב, ובודאי יוכל כל אדם לראות בעזרתו יתברך פלאות ונשגבות.

ולפי זה חשבתי להסביר, דהתורה רצתה לרמוזנו כאן, איך ובאיוו צורה, צריך יהודי להתפלל אל ה', בכדי לראות את הישועה בזמנה. לכן נכתב על תפילת יעקב "ויפגע במקום", ולא "ויתפלל במקום", כי יעקב אבינו כשהתפלל, הוא התפלל בצורה ממוקדת, ובהבנה שיש מקום אחד שאליה העיניים נשאות, אל אבינו שבשמים! כמו בול פגיעה – "ויפגע במקום"! ולכן זכה שמיד קפצה לו הארץ...

כי מה שקבעו חז"ל "אל יפטר אדם מחבירו אלא מתוך דבר הלכה", היינו "מתוך הלכה פסוקה דווקא. וסיפר שלפיכך היה נוהג הגר"א להפטר מן הבאים אליו טרם צאתם לדרך, בלשון זה: "הלכה פסוקה היא, יהי ורבים הלכה פרבים". ומדוע דווקא הלכה זו בחר לו? אף זו – ביאר הגר"ח – משום שראשי תיבותיה עולים כשם הקדוש הווא יוה"ך".

לפי זה שב וביאר את המקרא שלנו באופן נפלא: "וילך חרנה" נאמר, במקום "ויצא... לחרך". כלומר, שאותיות ו' ו' י' י' שבתבת "וילך" מיותרות הנה. והאות ל' אינו מיותרת, שהרי בין כה וכה היה צריך לכתוב "לחרך", ואילו ה' של "חרנה" שוב מיותרת. הרי כולן יחד "יוה"ך" – כשם שמלוה לצדיק בדרך. ואת זאת רצה הכתוב לרמוז לנו אפוא, בכתבו "וילך חרנה", שאמנם נתקיימה ברכת אמו, והשם הקדוש ההוא ליווה בדרך...!

ייעץ יעקב משנתו ויאמר אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי (כה, טז)

על הפסוק: "וישכב במקום ההוא" (כה, יא) אומר רש"י לשון מיעוט, באותו מקום שכב, אבל י"ד שנים ששימש בבית עבר לא שכב בלילה שהיה עוסק בתורה. וכשיעקב ראה במקום הזה בשנתו והנה מלאכי אלוקים עולים ויורדים, אמר: "אכן יש ה' במקום הזה", היינו: שגם בשינה אפשר להיות קשור להשם ולעבוד את הבורא – "ואנכי לא ידעתי", על דרך עבודה כזאת לא ידעתי כל י"ד השנים ששימשתי בבית עבר...

וזהו "בכל דרכי דעהו" – יכול אדם לישון שינה עמוקה וטובה ולאכול מעדני מלכים ולקבל על כך שכר. כי אם לפני שינתו מכיון כי הוא הולך לישון כדי כשיקום יוכל לעבוד את הבורא, או לפני שהולך לאכול מכיון בעצמו כי הוא אוכל עכשיו כדי שאחר כך יהיה לו את הכוח ללמוד וללמד, זה נקרא עבודת השם, ועל זה אמר יעקב "ואנכי לא ידעתי"...

הרמב"ם רבי יצחק מוורקו ז"ע היה אומר: כשאומרים: "החייט או הסנדלר ישר" אין זה נכון, כי אדם בעת שישן אינו עוסק במלאכתו, ואינו אז לא חייט ולא סנדלר, אבל כשאומרים "הרב או הצדיק ישר" אמת הוא, כי הרב או הצדיק אף בשעת שינה, רב או צדיק הוא...

בעין זה כתב חז"ל (אכן העזר סימן כ"ה סק"א): על מה שכתב הרמב"ם על הפסוק (משלי ג. ו) "בכל דרכי דעהו והוא ישר אורחותיו" – מי שאוכל ושותה ומעדן נפשו, כדי שיהיה בריא וחזק לעבודת השי"ת, יש לו שכר כמו שמתענה.

וכתב חז"ל: לדברים אלו יש אסמכתא בכתוב (תהילים קכו. ב) "שוא לכם משכמי קום מאחרי שבת אוכלי לחם העצבים כן יתן לידיו שינה" – יש תלמידי חכמים המגדדים שינה מעיניהם, ועוסקים בתורה הרבה. ויש תלמידי חכמים שישנים הרבה, כדי שיהיה להם כח וזריזות לב לעסוק בתורה, ויכולו ללמוד בשעה אחת, מה שזה מצטער ועוסק בשתי שעות. ובודאי שניהם יש להם שכר בשווה. על כן אמר: "שוא לכם" – כהנים לכם שאתם מצטערים. "משכמי קום" – ומשכמיים כבוקר. "מאחרי שבת" – בלילה, וממעטים שנתכם, זה כהנים. והטעם כי "כן יתן לידיו שינה" – דהיינו מי שישן הרבה, כדי שיהיה מוזהר בתורה, נותן לו הקב"ה חלקו בתורה כמו מי שממעט בשינה ומצער עצמו, כי הכל הולך אחר המחשבה...

והנה ה' נצב עליו ויאמר וכו' והיה זרעך כעפר הארץ ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה (כה, יד)

מבאר הספרנו, דאין כאן רק ברכה על ריבוי זרעו של יעקב, אלא יש כאן גם גילוי לדורות איך יצאו עם ישראל מן הגלות: דהקב"ה אומר ליעקב אבינו: ידע תדע אתה וכל הדורות הבאים אחריו, שרק אחר שיהיה "זרעך כעפר הארץ" – דהיינו שיהיו בתכלית השפלות, אז "ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה" – אז הם יפרצו ויתחזקו ויוכלו על כל הקמים עליהם לאבדם, כי אמנם תשועת האל העתידה תהיה אחר רב שפלות ישראל...

וכעין זה מבאר חז"ל יקר בהרחבה: שאמרו במדרש (מדרש תהילים מ.ד.ב) אין התשועה באה לישראל כי אם בזמן שהם בתכלית השפלות, שנאמר (תהילים מ.ד. כו) "כי שחה לעפר נפשנו וגו', ומיד אחר כך כתוב: "קומה עזרתה לנו". ומעם של דבר, שכל זמן שאינם בתכלית השפלות אז אינם תולים בטוהרם בה' והושבים בתחבולות להנצל מפח יקוש ע"י תחבולות אנושיות, ועל כן ריחץ ה' את האדם ורבה העוונה, כי לא בטחו בתשועת ה'. אך כשיראה כי אולת יד השתוללות ואין עוזר ומוסר, אז עיניהם נשואות אל ה' לקרוא אליו בעת הצר להם וה' שומע, ובאותו זמן התשועה באה דרך בריחה מן הקצה אל הקצה, דהיינו מן תכלית השפלות אל תכלית המעלה...

ויאמר יעקב אל לבן הבה את אשתי כי מלאו ימי ואבואה אליה (כט, כא)

וזהו שאמר ואבואה אליה והלא קל שבקלים אינו אומר כן, אלא להוליד תולדות אמר כך (רש"י).

אבל הרמב"ם בעל ח"בן איש חי ז"ע הסביר, דהנה ידוע מאמר חז"ל "איש ואשה שזכו שכינה שרויה ביניהם". וכידוע שורש האותיות המרכיבות את המילה "איש ואשה" הם "אש", אך כאשר הם חיים בשלום ובשלום הם זוכים להשראת השכינה ואז האיש מקבל את האות י' משם הו"ו והאשה את האות ה' – וביחד מצטרף י-ה.

וא"כ זהו שביקש יעקב מלבן: "הבה את אשתי ואבואה אליה" – כלומר ע"י שאבוא אל אשתי, שאתחתן אתה ואחיה בשלום ובשלום, "אבוא אל י-ה" – כלומר אזכה להשראת השכינה...

ויהי בבוקר והנה היא לאה ויאמר אל לבן מה זאת עשית לי הלא ברחל עבדתי עמך ולמה רמיתני, ויאמר לבן לא יעשה כן במקומנו לתת הצעירה לפני הבכירה (כט, כח-כו)

מסופר על הרמב"ם בעל ח"פני מנחם מנחם ז"ע שקרא פעם לאיזה עסקן ובקש ממנו לעזור למאן דהו, ואותו עסקן לא ענה תשובה ישירה, אלא הנהן בראשו איזה תשובה מתחמקת...

אמר לו הרבי בפיקחותו: "על תענה לי תשובות כמו פוליטיקאי..." והסביר את עצמו ואמר: גם כאן יעקב שואל את לבן: "למה רמיתני?" ומה עונה לו לבן על כך: "לא יעשה כן במקומנו לתת הצעירה לפני הבכירה". וגשאלת השאלה: איך יכול היה לבן להיות כל כך גם רוח ולומר ליעקב כזאת תשובה, איפה הוא היה עד עכשיו עם הטענה הזאת? אלא זה היה כוונתו של לבן, "לא יעשה כן במקומנו" – אצלנו לא נוהגים לומר "כן", רק עונים בדרך עוקפת...

הבה לי בנים ואם אין מתה אנכי (ל, א)

פירש רש"י, מכאן למי שאין לו בנים שחשוב כמת (רש"י). ולכאורה צריכים להבין – עם כל הצער והכאב, איך דיברה רחל אמנו כך? אלא שמעתי הסבר נפלא מב"מ מרן אדמו"ר ממשיקולין שליט"א שביאר: על פי דברי חז"ל (קדושין ל): "אם פגע בך מנוול זה (יצר הרע) משכחו לבית המדרש". ואמרו חז"ל (ברכות ה). "אם אדם ניצח את היצר הרע מוטב, ואם לאו יקרא קריאת שמע שבזכות כך ינצח את היצר הרע. ואם גם זאת לא עזר לו נגד היצר הרע, אז יזכיר לעצמו את יום המיתה, ובכך יינצל.

ושאלו חז"ל (ברכות יז) נשים במאי קא זכיין? (במה הם זוכים לעולם הבא) ומתרגמת הגמרא: "באקרויי בנייהו לבי כנישתא" (בכך שהם לוקחים את בניהם לבית המדרש בכדי לשבת בין החכמים ללמוד תורה). והקשה ח"עירות דבש: מה השאלה במאי זכיין, הרי יש הרבה מצוות שהנשים מחייבות בהן, ואם כן מהי השאלה "במאי זכיין? ומתרג' ש'במאי זכיין' הכוונה הוא, נשים במה הם מנצחות את היצר הרע (וזכיה הוא מלשון ניצחון כמו שכתוב במשנה שרבי אליעזר בן עזריה אמר: הרי אני כבן שבעים שנה ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות – ואומר רש"י "לא זכיתי" – לא ניצחתני") כלומר, במה מנצחים הנשים את היצר הרע, הרי הם פטורות מלימוד תורה ואינן בבית המדרש, ואם כן באיזה כוח הם יכולות לנצח את היצר הרע. ועל כך מבארים חז"ל, שזכות הנשים הוא בכך שהן מגדלות את בניהן לתלמוד תורה ובמילא יש להם גם תורה ובזכות הזאת הם מנצחות את היצר הרע.

ולפי זה ביאר מרן אדמו"ר שליט"א שזאת הייתה כוונתה של רחל אמנו, שאמרה ליעקב אבינו: "הבה לי בנים", ואני אגדלם ואחנכם לתורה, ובכך אוכל לנצח את היצר הרע, אולם "ואם לא", אם אני לא יזכה בבנים, אז אין לי תקווה אלא "מתה אנכי" – אני אצטרך לזכור תמיד את העצה האחרונה שנתנו חז"ל "יזכיר לו יום המיתה"...

ויצא את המקלות אשר פיצל ברהמים וכו' (ל, ה)

היה הרמב"ם רבי שלמה ליב מלנטשנא ז"ע אומר: בהושענות להושענא רבה אנו אומרים "למען מיחם מקלות בשקתות המים הושענא, הושיעה נא". ולכאורה צריכים להבין איזו זכות היא זאת שעל כן אנו מבקשים מהקב"ה שיושיע אותנו? אלא, אנו מזכירים בזה להקב"ה, שאפילו איש אמת כיעקב (נתן אמת ליעקב), היה גם כן מוכרח ללכת בדרכים ערמוניות אחרי שגר רק עשרים שנה עם לבן, ומה א"כ נעניי אנן, הנמצאים זה אלפיים שנה בין זאבים, רמאים וגנבים... ומה הפלא אם רבו עוונות בבני ישראל...?

הדפסת והפצת הגליון לרבבות אלפי ישראל

נדבת ידידנו הדגול איש החסד והמעש

הרב מנחם נחום אשר ברגר שליט"א – ירושלים

לעילוי נשמת אמו הצדקנית

מרת יהודית לאה בת ר' יצחק יעקב ע"ה – טז' כסלו

ת.נ.צ.ב.ה.